

ДАРІЯ САВОЛЮК

БАЛАНС ІНФОРМАТИВНОСТІ ТА ЧУТЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕНЬ ЯК ОСНОВА ЕТИКИ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ В КРИЗОВІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

У кризовій журналістиці візуальний контент відіграє вирішальну роль, адже фотографія з місця подій здатна миттєво зафіксувати наслідки трагедії чи масштаби воєнних злочинів. Проте медійники постійно перебувають перед складним вибором: як донести до аудиторії жорстоку правду, не перетворивши при цьому людське горе на об'єкт сенсації та не порушивши права постраждалих на приватність і гідність.

Повномасштабна війна в Україні вивела цю дискусію на новий рівень. Особливо гостро це питання постало в останні місяці на тлі втоми суспільства від війни та одночасного запиту на людські історії, що підтверджують соціологічні моніторинги Інституту масової інформації (ІМІ). Сучасна етика візуального контенту вимагає відхід від натуралістичного шокування на користь принципу «етики турботи» (ethics of care).

Аналіз конкретних українських кейсів останнього року демонструє, де саме пролягає межа між професійним обов'язком інформувати та моральним обов'язком захищати людину.

Впровадження концепції етики турботи у практику сучасної кризової журналістики актуалізує необхідність переосмислення деонтологічних підходів до створення та дистрибуції візуального контенту. Особливої ваги цей процес набуває в умовах довготривалих збройних конфліктів, де медійники змушені безперервно розв'язувати гносеологічну дилему, балансуючи між професійним обов'язком об'єктивного та всеохопного інформування суспільства і моральним імперативом мінімізації психологічної шкоди для постраждалих. Трансформація медіапростору та інтенсифікація візуальних потоків вимагають відхід від емпіричного замовчування або, навпаки, надмірного натуралізму на користь глибокої аналітики етичних меж репортажу з гарячих точок. Практичний вимір цієї проблематики чітко простежується під час дослідження резонансних прецедентів, де прагнення зафіксувати наслідки агресії вступає у пряме протиріччя з правом особи на приватність і захист від експлуатації її психоемоційного стану.

Яскравим прикладом такої деонтологічної колізії у вітчизняному медіадискурсі став прецедент, пов'язаний із публікацією у квітні дві тисячі двадцять шостого року фоторепортажу Костянтина та Влади

Ліберових із прифронтового Херсона, де було зафіксовано процес евакуації тіл цивільних громадян, загиблих внаслідок артилерійських обстрілів. Емпіричну основу кейсу становили світлини, зроблені безпосередньо в приватному помешканні, на яких великим планом було зображено місцеву жительку в стані гострого психічного шоку поруч із тілом її вбитого сина. Публічна дискусія, що розгорнулася навколо цього матеріалу, актуалізувала питання правомірності фіксації інтимних моментів людського горя без усвідомленої згоди суб'єктів зйомки, навіть за умови виконання журналістами функції документування потенційних воєнних злочинів для міжнародної спільноти.

Експертна оцінка цього інциденту, сформульована Комісією з журналістської етики, дозволила чітко розмежувати професійні стандарти інформаційної діяльності та юридичні процедури фіксації правопорушень. У рішенні саморегулювального органу було наголошено, що наявність високого суспільного інтересу до теми воєнних руйнувань не може слугувати автоматичною індульгенцією для нівелювання людської гідності цивільних осіб, які перебувають у вразливому або афективному стані. Прецедент засвідчив, що прагнення до максимальної інформативності кадру у соціальних мережах часто межує з інструменталізацією трагедії, тоді як сучасний стандарт кризової журналістики вимагає дотримання принципу суб'єктності, за якого безпека, приватність та психологічна недоторканність постраждалого мають безумовний пріоритет над художньою чи сенсаційною цінністю знімка.

Паралельно з проблемою фіксації індивідуального горя у прифронтових зонах, не менш гострим деонтологічним викликом для сучасної кризової журналістики є дотримання балансу між інформативністю та безпекою особи при висвітленні наслідків ракетних ударів по цивільній інфраструктурі в тилкових регіонах. У прагненні забезпечити максимальну оперативність та документальну точність репортажу, медійники нерідко вдаються до надмірної деталізації візуального ряду, що призводить до випадкової або умисної ретрансляції чутливих персональних даних постраждалих. Цей аспект актуалізує необхідність чіткого дотримання нормативних меж професійної діяльності, де прагнення продемонструвати масштаби воєнного злочину не повинно трансформуватися у пряму загрозу приватності чи безпеці конкретної людини.

Показовим у цьому контексті є прецедент оприлюднення у вітчизняних засобах масової інформації та соціальних мережах детальних фотографій особистих документів, зокрема паспорта громадянки України, знайденого рятувальними службами під завалами зруйнованого внаслідок ракетного обстрілу житлового будинку в Києві. На опублікованих фотоматеріалах без застосування

засобів ретушування чітко візуалізувалися ідентифікаційні дані особи, включно з її прізвищем, ім'ям, по батькові та датою народження, що миттєво зробило приватне життя людини об'єктом масової публічної уваги у момент найвищої життєвої кризи. Зазначений кейс став предметом детального розгляду правозахисних організацій та Комісії з журналістської етики, які кваліфікували такі дії як пряме порушення імперативу щодо поваги до приватного життя людини.

Оцінка цього випадку в контексті медіадискурсу доводить, що задоволення суспільного запиту на отримання інформації про руйнування має здійснюватися виключно через призму концепції доцільності та мінімізації шкоди. Візуалізація документів чи інших маркерів ідентифікації особи є надмірною формою інформування, яка не додає нових суттєвих фактів для розуміння масштабу загальнонаціональної трагедії, але водночас грубо порушує етичні стандарти. Запобігання подібним деонтологічним девіаціям вимагає від білд-редакторів та репортерів обов'язкового застосування інструментів технічної цензури, таких як пікселізація, розмиття або повне видалення кадрів із персональними даними з фінального медіапродукту, замінюючи їх планами загального чи середнього характеру, які репрезентують подію без персоніфікації травматичного досвіду.

У контексті сучасної кризової журналістики етичний імператив візуалізації людського страждання зазнає суттєвих трансформацій, зміщуючи фокус від традиційного натуралістичного документування подій до концепції етики турботи. Професійна діяльність репортера в умовах воєнного конфлікту чи техногенної катастрофи вимагає безперервного балансування між принципом максимізації інформативності, що забезпечує верифікацію фактів і фіксацію злочинів, та принципом мінімізації шкоди, спрямованим на захист гідності особи. Візуальна репрезентація екстремального досвіду, зокрема фіксація військових поховань та процесу повернення військовополонених, експлікує глибинні деонтологічні дилеми, де межа між суспільно значущим інформуванням та експлуатацією приватного горя стає максимально тонкою.

Аналіз практики висвітлення меморіальних практик і військових поховань свідчить про нагальну потребу подолання явища естетизації насильства, яке у науковому дискурсі часто маркується як порнографія горя. Публікація експресивних кадрів, що фіксують родичів загиблих у стані глибокого психоемоційного афекту, знятих із близької відстані ширококутними об'єктивами, нерідко порушує право особи на приватність у момент найвищої вразливості. Замість очікуваної інтенсифікації суспільної емпатії такий контент може провокувати візуальну ретравматизацію аудиторії або ж викликати

захисне медіавідсторонення, коли глядач повністю ізолюється від інформаційного потоку. Сучасний етичний стандарт вимагає відхід від фізіологічного натуралізму на користь метафоризації та етичної віддаленості, де масштаб трагедії маркується через імпліцитний зміст, наприклад, через фокусування на побутових деталях, кадрування без фіксації облич або використання планів, які залишають герою знімка простір для індивідуального переживання втрати.

Не менш складним деонтологічним викликом є візуалізація військовослужбовців, звільнених із полону, оскільки їхній фізичний та психологічний стан безпосередньо після звільнення корелює із ситуацією важкої травми. Демонстрація ознак екстремального виснаження чи наслідків жорстокого поводження великим планом має колосальну документальну цінність для верифікації воєнних злочинів на міжнародному рівні, проте вона вступає у суперечність із правом людини на майбутнє та так званим правом на забуття в цифровому просторі. Візуальний образ людини у стані крайньої безпорадності, зафіксований у мережі назавжди, позбавляє її суб'єктності та може ускладнити подальшу соціальну реінтеграцію. Вирішення цієї дилеми полягає в оптимізації репортерських інструментів, зокрема у застосуванні профільної зйомки, використанні силуетів або отриманні усвідомленої усної згоди на публікацію навіть у кризових обставинах, що повертає постраждалому статус повноцінного суб'єкта комунікації, а не просто об'єкта для створення сенсаційного візуального ряду.

Список використаних джерел

1. Комісія з журналістської етики відреагувала на фото, зроблені Ліберовими в Херсоні. *Детектор media*. 2026. 23 квітня. URL: <https://detector.media/infospace/article/249240/2026-04-23-komisiya-z-zhurnalistskoi-etyky-vidreaguvala-na-foto-zrobleni-liberovymy-v-khersoni/> (дата звернення: 20.05.2026).
2. КЖЕ засудила дії журналістів та ЗМІ, які оприлюднили дані постраждалої від ракетного обстрілу РФ киянки. *Центр прав людини ZMINA*. 2024. URL: <https://zmina.info/news/kzhe-zasudylya-diyi-zhurnalistiv-ta-zmi-yaki-oprylyudnyly-dani-postrazhdaloyi-vid-rakethno-go-obstrilu-rf-kyyanki/> (дата звернення: 20.05.2026).
3. Зйомка Ліберових у Херсоні: КЖЕ просить не виправдовувати публікацію чутливих фото документуванням та суспільним інтересом. *Hromadske*. 2026. 22 квітня. URL: <https://hromadske.ua/suspilstvo/262863-zyomka-liberovykh-u-khersoni-kze-prosyt-ne-vypravdovuvaty-publikaciyu-chutlyvyh-foto-dokumentuvanniam-ta-suspilnym-interesom> (дата звернення: 20.05.2026).

4. Українську аудиторію у 2025 році найбільше цікавили обстріли та війна: річне опитування ІМІ. *Інститут масової інформації*. 2025. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinsku-audytoriyu-u-2025-rotsi-najbilshe-tsikavyly-obstrily-ta-vijna-richne-opytuvannya-imi> (дата звернення: 20.05.2026).

Дарія Саволук – здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Журналістика» факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Науковий керівник – Гандзюк В.О., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю, декан факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

АЛІНА СЕМЕНЕНКО

ЖУРНАЛ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ МЕДІАПРОДУКТ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сучасний інформаційний простір характеризується стрімким розвитком цифрових технологій та посиленням ролі візуальної комунікації. У цих умовах журнал поступово трансформується з традиційного друкованого видання в комплексний медіапродукт, що поєднує текстові, візуальні та мультимедійні формати [5, с. 45].

Журнал як медіапродукт доцільно розглядати не лише як періодичне видання, а як комплексну форму комунікації, що поєднує інформаційну, аналітичну та естетичну складові. Він виступає результатом діяльності медіаіндустрії, спрямованої на створення структурованого й тематично впорядкованого контенту для аудиторії. На відміну від оперативних новинних ресурсів, журнал орієнтується на глибше осмислення подій, формування контексту та створення матеріалів тривалого використання. Водночас він функціонує як простір для обміну ідеями, досвідом і цінностями, поєднуючи текстові, візуальні та мультимедійні елементи, що підсилює його вплив на читача та забезпечує сталість інтересу до контенту [7].

Основні характеристики журналу як медіапродукту визначаються його місцем у системі масової комунікації та специфікою взаємодії з аудиторією. Насамперед важливою ознакою є періодичність виходу, яка забезпечує регулярність комунікації з